

Rīgā, 2019. gada 16. janvārī
Nr. 3.4./2019-2

**Ministru prezidenta amata kandidātam
Krišjānim Kariņam**

Krisjanis.Karins@vienotiba.lv

Biedrības “Sabiedrība par atklātību – Delna” rekomendācijas valdības deklarācijai

Biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) jau 20 gadus Latvijā pārstāv starptautisko pretkorupcijas organizāciju *Transparency International*. Delna izsaka gandarījumu par publicētajiem valdības deklarācijas punktiem, kas paredz “Moneyval” prasību izpildi un valsts budžeta finansējuma palielināšanu politiskajām partijām. Lai panāktu vēl būtiskākas pārmaiņas, iesakām papildināt šos punktus ar efektīviem, visaptverošiem pasākumiem, kas vērsti uz korupcijas izskaušanu.

Pēc pētījumu centra RAND Europe aprēķiniem, Latvija korupcijas dēļ katru gadu zaudē 3 līdz 5 miljardus eiro, kas ir 15 līdz 19% no iekšzemes kopprodukta. *Transparency International* publicētajā ikgadējā Korupcijas uztveres indeksā Latvijai 2017. gadā tika piešķirti 58 punkti, kas ir sliktāk nekā Lietuvai (59) un Igaunijai (71). Turklāt tas nozīmē, ka neesam sasnieguši KNAB izstrādātajās Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņēs nosprausto valsts mērķi – 2017. gadā indeksā sasniegt 60 punktus. Pēdējo četru gadu laikā Latvija pakāpusies tikai par 5 punktiem. Atbilstoši plānošanas dokumentiem, 2020. gadā Latvijai jāsasniedz 70 punkti, taču šķiet, ka līdzšinējā tempā to nerasniegsim.

VIETA	VALSTS	2017	2016	2015	2014	2013	2012	IZMAIŅAS
21	IGAUNIJA	71	70	70	69	68	64	7
38	LIETUVA	59	59	59	58	57	54	5
40	LATVIJA	58	57	56	55	53	49	9

(2017. gada Korupcijas uztveres indeksa rādītāji Latvijā, Lietuvā, Igaunijā)

2018. gada Ārvalstu investoru padomes publicētajā investīciju vides indeksā Latvijas pievilcība novērtēta viduvēji – ar 2,5 punktiem no 5. Korupcija publiskajā sektorā un ēnu ekonomika ir galvenās problēmas investoru skatījumā, un “būt godīgam [Latvijā] nav izdevīgi”.

Cīņa ar naudas atmazgāšanu ir īpaši svarīga Latvijas finanšu sektora reputācijas atjaunošanai, izbēgšanai no ekonomiskās stagnācijas un valsts drošībai. “Moneyval” prasību izpildē viens no izšķirošajiem jautājumiem būs Latvijas spēja uzraudzīt ABLV bankas likvidāciju, tāpēc Delna aicina valdību:

1. Nodrošināt, lai FKTK izstrādātā metodoloģija aizdomīgu darījumu identificēšanai ABLV likvidācijas procesā, neļautu no bankas aizplūst nelegāli iegūtiem līdzekļiem.
2. Sniegt visu iespējamo atbalstu Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam, Ekonomisko noziegumu apkarošanas policijai un citām tiesībsargājošajām iestādēm to kapacitātes celšanai, lai nodrošinātu spējas kvalitatīvi pārstrādāt no ABLV ienākošo informāciju.

Delna ierosina valdības deklarāciju papildināt ar astoņiem punktiem:

1. **Stiprināt tiesībsargājošo iestāžu izmeklēšanas un kriminālvajāšanas spējas, lai sekmētu lielo korupcijas shēmu un ekonomisko un finanšu noziegumu atklāšanu un iztiesāšanu.** Jāceļ izmeklēšanas iestāžu un prokuratūras kapacitāte, piešķirot tādas budžeta līdzekļus, lai iestādes nodrošinātu cilvēkresursus, infrastruktūru un apmācības, kas ļautu strādāt efektīvāk.
2. **Veicināt sabiedrības informētību par pretkorupcijas politikas ieviešanu.** Vismaz reizi gadā valdības līmenī būtu pārskatāms un novērtējams pretkorupcijas politikas progress, publicējot rezultātus sabiedrībai ērti uztveramā veidā. Svarīgi, ka procesā tiek veicināta sadarbība starp pretkorupcijas iestādēm, lēmumu pieņēmējiem un privāto sektoru.
3. **Nodrošināt kvalitatīvas un efektīvas trauksmes celšanas sistēmas ieviešanu līdz ar Trauksmes celšanas likuma stāšanos spēkā (01.05.2019.).** Būtu svarīgi piešķirt finansējumu starptautiskajiem standartiem atbilstošas valsts līmeņa trauksmes celšanas sistēmas izstrādei un valsts iestāžu vadītāju un darbinieku apmācībām iekšējo sistēmu izstrādei un darbam ar saņemtajiem ziņojumiem.
4. **Pieņemt lobēšanas atklātības likumu un ieviest lobēšanas reģistru.** Likumam jāiekļauj plaša lobētāja definīcija, jānosaka par pienākumu atklāt lobētājus un jānodrošina vienlīdzīgas iespējas piekļuvei lēmumu pieņemšanas procesam. Lobēšanas reģistram jābūt atvērto datu formātā un pieejamam bez maksas. Reģistrā jāiekļauj informācija par lobētāja identitāti un mērķi, labuma guvēju, institūciju vai lēmumu pieņēmēju un lobēšanas aktivitāšu veidu un biežumu. Būtu jāatklāj arī lēmumu pieņēmējiem nodotā dokumentācija, izmaksas un finansējuma avots.
5. **Padarīt atklātāku pašvaldību darbu un sabiedrības iespējas to kontrolēt.** Jāievieš pašvaldību līmeņa referendumi, lai pašvaldību iedzīvotājiem būtu iespēja ietekmēt pašvaldības lēmumus. Jāierobežo iespējas pašvaldībām izmantot administratīvos resursus negodīgai priekšvēlēšanu konkurencei vai tam, lai no mediju tirgus izspiestu neatkarīgus medijus. Pašvaldību mēriem jānosaka divu termiņu (astoņu gadu) ierobežojums atrasties amatā.
6. **Uzlabot valsts iepirkumu sistēmu.** Jāsamazina iespējas iepirkumus piemērot viena pretendenta vajadzībām vai, slēdzot līgumu, mainīt sākotnējā iepirkuma nosacījumus. Jārod iespēja iekļaut pretendentam kritērijus, kas pierāda, ka uzņēmums neatbalsta ēnu ekonomiku, ir korporatīvi sociāli atbildīgs (ilgtspējīgs) - ievēro cilvēktiesības, ievieš pretkorupcijas pasākumus. Publisko iepirkumu speciālisti jāapmāca par korupcijas riskiem iepirkumos un jāpilnveido trauksmes celšanas kanāli, lai uzņēmēji un iestāžu darbinieki varētu paziņot par aizdomīgiem gadījumiem. Lai publiskajā sektorā noslēgtie līgumi stātos spēkā, kā priekšnoteikums jāievieš to publicēšana internetā.
7. **Padarīt efektīvāku un profesionālāku tiesu darbu.** Jāievieš rezultatīvo rādītāju sistēma, kas sniegtu ieskatu tiesu darba efektivitātē un lietderībā un ļautu atbilstošāk plānot nepieciešamos uzlabojumus. Sabiedrībai atvērto datu formā jāpiedāvā pēc iespējas izsmeltoši dati par tiesu un tiesnešu noslodzi, tiesu procesu termiņiem, kā arī pieņemtajiem lēmumiem. Lai samazinātu tiesvedību skaitu, jāpalielina tiesiskās

drošības prasības tiesiskiem darījumiem, piemēram, plašāk izmantojot notariālos aktus. Jāpilnveido tiesnešu vērtēšanas standarts, kvalitātes kritēriji un termiņi, kuru laikā jāapmeklē apmācības.

8. **Veicināt informācijas atklātību.** Valsts pārvaldē kādai iestādei jānosaka atbildība rūpēties par informācijas atklātību – šajā iestādē varētu apstrīdēt nepamatotus informācijas izsniegšanas atteikumus. Iestāžu mājas lapās jāpublicē saraksts ar informāciju, kam iestāde ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu. Jānosaka par pienākumu internetā publicēt Ministru kabineta sēžu dalībnieku vārdus un praksē jānodrošina, ka tiek publiskoti Ministru kabineta sēžu sabiedrības līdzdalības rezultāti (dalībnieku saraksti, priekšlikumi, iebildumi, to noraidīšanas vai pieņemšanas pamatojums u.c.).

Papildus Delna aicina valdību atzīt pilsoniskās sabiedrības vērtību demokrātijas un tiesiskuma stiprināšanā, deklarējot atbalstu nevalstiskajām organizācijām. Tajā skaitā palielināt NVO fonda finansējumu un mainīt esošo nodokļu regulējumu, lai tas motivētu sabiedrību ziedot nevalstiskajām organizācijām. Nodokļu atlaides un citi stimuli ir izšķirīgi svarīgi veselīgas pilsoniskās sabiedrības attīstībai un tās ieguldījumam dzīves kvalitātes uzlabošanā un cīņā ar korupciju Latvijā.

Valdis Liepiņš, Sabiedrības par atklātību - Delna padomes priekšsēdētājs

Liene Gātere, Sabiedrības par atklātību - Delna direktore